

Особливості формування іміджу кафедри економічної та соціальної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Віктор Патійчук

Фахівці вважають, що імідж будь-якого підрозділу є позитивним моментом для його подальшого розвитку, проте недостатньою умовою для акредитації спеціальностей на кафедрі, тому на кожній кафедрі мусять бути реальні здобутки, щоб успішно пройти та сформуватися її престиж у науково-діловій сфері. За 35-річну історію кафедри економічної та соціальної географії спеціалізацію на ній (в перші десятиріччя в основному за рахунок написання дипломних робіт), а згодом – отримання кваліфікаційного рівня бакалавр, спеціаліст чи магістр із економічної та соціальної географії пройшло більше 1,5 тис. випускників. Серед них 35 % – отримали диплом із відзнакою, що є позитивним для освітнього іміджу кафедри. Майже 50 % від числа усіх випускників, котрі здійснювали написання дипломних робіт на кафедрі «економічної та соціальної географії», працюють вчителями географії у школах Волинської, Рівненської, Тернопільської, Львівської, Хмельницької, Закарпатської та інших областей України, а також у Білорусі, Росії, Прибалтиці та інших пострадянських республіках. Більше 200 випускників кафедри працюють за кордоном – у Польщі, Німеччині, Чехії, Словаччині, Італії, Португалії, Іспанії, Норвегії, Швеції, Греції, Франції, Великобританії, Ізраїлі, США, Канаді та інших країнах світу, які регулярно підтримують зв'язки з колишніми викладачами кафедри та своїми співкурсниками засобами системи Інтернет, а також через зустрічі, що часто проводяться для колишніх випускників. Це, у свою чергу, формує позитивне враження про навчальний підрозділ, в якому вони здобули свою професійну освіту, та є свого роду – рекламною акцією щодо престижу кафедри.

За установленими офіційними даними, понад 30 % кафедральних випускників – це підприємці та власники виробництва, 10 % – працюють керівниками у державницьких структурах, а також на митниці та органах правопорядку й силових підрозділах (поліції, прокуратурі та СБУ). Тобто, як показує практика, після закінчення навчання випускники зі спеціалізацією «економічна і соціальна географія» працюють у різних структурних підрозділах та установах України (навчальних підрозділах, відділах зовнішньоекономічних зв'язків облдержадміністрацій, банках, митницях, МЗС України, комерційних фірмах, місцевих органах влади, на промислових підприємствах і в туристичних фірмах) та за кордоном (в основному в Європі та США), що є позитивним для можливостей широкопрофесійної орієнтації випускників кафедри.

5 % випускників кафедри продовжують наукову та викладацьку діяльність у вищих навчальних закладах, серед них – троє захистили докторські дисертації (Н. Н. Коцан, Н. В. Павліха, А. О. Бояр), а 27 – кандидатські (А. М. Слащук, О. П. Самохвал, Т. І. Шпарага, В. В. Бенедюк, Н. В. Краснопольська, А. Г. Потапова, І. П. Мандрик, В. О. Патійчук, Л. О. Маковецька, С. В. Федонюк, І. А. Савченко, О. Б. Пікулик, С. О. Пугач та ін.), що є вагомим чинником підняття наукового іміджу кафедри економічної та соціальної географії. Таким чином, випускники кафедри працюють у різних сферах економіки та політики як в нашій державі, так і за кордоном, не забуваючи про свою Альма-матер, та примножують її науково-навчальні й професійні здобутки та популяризують її діяльність і формують позитивний імідж процесу підготовки фахівців економгеографів у нашому виші.

Із 1991 р. кафедрою розпочато підготовку аспірантів за спеціальністю 11.00.02 – «економічна і соціальна географія», яку пройшли більше 30 осіб, 17 із них

успішно захистили кандидатські дисертації. У 2000 р. кафедрою започатковано підготовку аспірантів за двома новими спеціальностями: 08.10.01 – «розміщення продуктивних сил і регіональна економіка», за якою аспірантську підготовку пройшли 14 аспірантів, і 08.05.01 – «світове господарство і міжнародні економічні відносини», за якою аспірантську підготовку пройшло 3 аспіранти. У 1999 р. кафедрою було започатковано докторантуру, в якій навчалися Коцан Н. Н., Лажнік В. Й. та Луцишин Н. П. Була захищена дисертація Коцан Н. Н. та отримано вчений ступінь доктор географічних наук зі спеціальності 11.00.02 – «економічна і соціальна географія», що дало можливість акредитувати на кафедрі магістратуру.

Професорсько-викладацьким складом та співробітниками, а також аспірантами й докторантами кафедри за період її існування було написано та опубліковано понад 200 колективних та індивідуальних монографій, видано більше 150 навчальних посібників і підручників, майже 15 тис. праць навчально-методичного та наукового характеру, що свідчить про її значний науково-творчий та методичний доробок у розвитку вітчизняної науки та заслуговує наукової поваги та визнання. Кафедра має значний потенціал до збільшення наукової та видавничої діяльності, а особливо кафедральним працівникам, на нашу думку, слід активізувати свою наукову діяльність щодо написання статей у зарубіжних рецензованих наукових виданнях та вітчизняних вісниках, які зареєстровані у наукометричних базах та проводити більше практично-прикладних досліджень відповідно до суспільних потреб, щоб таким чином вийти на міжнародний науковий ринок.

За наукової ініціативи працівників кафедри економічної та соціальної географії регулярно проводяться науково-практичні конференції різнопланового характеру та комплексні наукові заходи, у тому числі й міжнародні. Так, починаючи з 1983 р., професорсько-викладацький склад кафедри провів більше 20 міжнародних науково-практичних конференцій, серед яких найбільш представницькими та масовими були: «Проблеми і перспективи розвитку єврорегіону «Буг»» (вересень 1995 р.); «Розвиток транскордонного співробітництва України в аспекті процесів європейської інтеграції» (травень 2000 р.), «Проблеми європейської інтеграції і транскордонної співпраці» (вересень 2001 р.) та інші. У 2000 р. на базі географічного факультету й кафедри країнознавства, економічної та соціальної географії відбувся VIII з'їзд Українського географічного товариства, що без сумніву було знаковою подією для її розвитку та стимулювало активізацію наукової та навчальної діяльності викладачів, а також за рахунок цього підвищився рейтинг та сформувався позитивний імідж нашої кафедри в державі.

Викладачі кафедри беруть активну участь у регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, з'їздах, семінарах, симпозіумах та інших науково-популярних заходах, що дає їм можливість обмінюватися науковим та професійним досвідом і використовувати передові технології навчання та викладання курсів, а також проходять наукове стажування та підвищення кваліфікації як в Україні (Києві, Львові, Харкові, Одесі, Чернівцях та інших містах), так і за кордоном (Росії, Білорусі, Польщі, Німеччині та ін. країнах). Із середини 1990-х років на кафедрі регулярно запрошувалися провідні науковці та фахівці у галузі економічної і соціальної географії, економіки та раціонального природокористування з інших вузів країни та зарубіжжя для читання лекцій студентам. Так, наприклад, викладачі кафедри постійно співпрацювали з провідними географами України – М. М. Паламарчуком, М. Д. Пістуном, Я. Б. Олійником, О. Г. Топчієвим, А. П. Голюковим, П. О. Масляком, С. І. Іщуком, А. В. Степаненком, Я. І. Жупанським, В. П. Руденком, О. І. Шаблієм, М. З. Мальським, М. Д. Заставним, М. С. Дністрянським та ін. науковцями, які неодноразово відвідували кафедру та здійснювали читання лекцій для студентів спеціальності

«економічна та соціальна географія» та «країнознавство». Кафедру відвідували такі відомі зарубіжні науковці, як доктор географічних наук В. О. Колосов (Інститут географії РАН, Російська Федерація), доктор географічних наук Елька Кнаппе (Лейпцігський університет, Німеччина), доктор економічних наук Чінасак Суван-ачарія (Таксінський університет, Тайланд) та ін. закордонні фахівці, що безперечно підвищувало як всеукраїнський, так і міжнародний імідж кафедри.

При кафедрі «економічної та соціальної географії» у 1998 р. було започатковано випуск періодичного журналу наукових праць «Науковий вісник ВДУ (СНУ) імені Лесі Українки», серія «Географічні науки», відповідальним секретарем якого до 2014 р. був доц. Лажнік В. Й., а з 2015 р. – доц. Патійчук В. О. Це наукове видання є фаховим із географічних наук, про нього добре знають науковці в різних регіонах України та за кордоном. Науковий вісник популяризує наукові досягнення працівників кафедр географічного профілю та інших науковців, які займаються територіально-просторовими дослідженнями в українській науковій спільноті та в зарубіжній науковій сфері, а також тут друкують новинки економгеографічних досліджень та формуються нові наукові рубрики – на зразок, регіональні студії.

Навчальні польові практики також були вагомим чинником формування зовнішнього іміджу кафедри економічної та соціальної географії. Вони проходили у різних регіонах колишнього Радянського Союзу: на Кавказі, Середній Азії та Казахстані, Криму, Кольському півострові, Уралі, Байкалі, Далекому Сході та на території УРСР, а також на Волині і прилеглих територіях. Під час проведення навчальних польових практик студенти ознайомилися з природою та економікою досліджуваних територій. Відвідували виробничі підприємства та культурно-навчальні заклади населених пунктів, де відбувалася практика, а також вивчали особливості територіальної організації господарських комплексів та соціально-економічного розвитку регіонів, в яких перебували студенти-практиканти. Таким чином, налагоджувалися ділові стосунки та наукові зв'язки між кафедрою та структурними підрозділами й організаціями різного плану в Україні та за кордоном, які супроводжувалися листуванням, наданням допомоги у проведенні віддалених польових практик тощо. Відбувалася активізація участі викладацького складу кафедри у наукових конференціях, обмінах науковою на навчально-методичною літературою тощо, що було суттєвим чинником популяризації діяльності кафедри та формувало позитивну зовнішню громадську думку про неї як вагомий науковий та навчально-виховний підрозділ Луцького педінституту, а згодом – Волинського та Східноєвропейського університету.

Посилення іміджевості кафедри відбувалося й за рахунок проведення педагогічних практик. Вони проходили на 4-му курсі – в міських школах, а на 5-му – в сільській місцевості. Відповідальною за проведення практик на кафедрі та факультеті в цілому довгий час була викладач-методист М. А. Нагорна, згодом її замінила канд. пед. наук В. В. Бенедюк. Студенти-практиканти, якими опікувалася кафедра, завжди були достатньо обізнані з методикою викладання географії в школі та використовували новітні методи та методики навчання та викладання географічних дисциплін. Завдяки цьому про кафедру знали далеко за межами міста та області, а багато її випускників стали відомими педагогами-географами.

Викладачі та співробітники кафедри активно співпрацювали з господарчими підрозділами регіону. На кафедрі, починаючи з моменту її створення, працювали над господарсько-договірною тематикою «Економічний та соціальний план розвитку Луцька» (з 1982 р.), яку очолював П. В. Луцишин. Починаючи з 1985 р., під керівництвом доцента В. М. Мельника проводилися госпдоговірні наукові дослідження та топографо-геодезичні спостереження за об'єктами Луцького ДПЗ-28, Хмельницької АЕС, Луцького комбінату хлібопродуктів № 2 тощо, про виконання яких схвально відгукалося керівництво цих підрозділів. Це дало

можливість науковим пошукам кафедри мати практичну реалізацію. Окрім того, студенти нашого вишу щорічно брали участь у роботах будівельних та сільськогосподарських загонів, де популяризували здобутки кафедри та факультету, а також згодом самі ставали державними службовцями, керівниками різноманітних підприємств і виробничих підрозділів або розвивали власний бізнес.

Впродовж існування кафедри викладачами виконано низку науково-дослідних колективних тем, зокрема «Проблеми розвитку регіональних суспільно-географічних комплексів» (1993–1995 рр.), «Модель розвитку транскордонного співробітництва (на українсько-польському прикладі)» (1995–1997 рр.), «Удосконалення територіальної організації господарського комплексу регіону в ринкових умовах господарювання» (1997–1999 рр.), «Проблеми і перспективи розвитку транскордонного співробітництва в Україні» (1998–2000 рр.)». З 2001 р. члени кафедри країнознавства, економічної та соціальної географії працювали над колективною науковою темою «Україна в системі європейських інтеграційних процесів і транскордонного співробітництва». Відповідно до колективної наукової тематики, кожен викладач і співробітник кафедри працював над індивідуальною темою наукового дослідження. Перелік наукових тем, над якими працюють члени кафедри та аспіранти, є досить різноманітним й передбачає вивчення усіх просторових закономірностей вивчення досліджуваних територій, географічних об'єктів та процесів. При кафедрі з 1993 р. працювала науково-дослідна лабораторія «Проблеми розвитку регіональних суспільно-географічних комплексів», яку два роки очолював В. О. Патійчук. Потім на громадських засадах функціонувала науково-дослідна лабораторія «Проблеми розвитку європейських інтеграційних процесів і транскордонного співробітництва», в якій викладачі й аспіранти кафедри працювали над розробкою моделі розвитку території прикордонного регіону в умовах інтеграційних процесів.

На кафедрі щорічно виконується майже 100 курсових робіт, 25-30 дипломних і 10 магістерських робіт, тематика яких відповідає економіко-географічним дослідженням та питанням територіальної організації суспільства. Вони повинні, насамперед, відповідати соціальним запитам і відображати потреби сучасного ринку та політико-економічної ситуації в країні. Викладачами кафедри у навчальному процесі використовуються сучасні методики викладання із використанням технічних засобів і комп'ютерних технологій, семінарські заняття проходять у таких формах, як ділові й рольові ігри, прес-конференції, круглі столи тощо. На заняттях використовуються демонстраційні наочні засоби, карти й картосхеми, мультимедійна техніка тощо.

Працівники кафедри економічної та соціальної географії на сучасному етапі її розвитку співпрацюють із Волинською обласною державною адміністрацією, державним апаратом Луцького міського голови та структурними підрозділами міськвиконкому, іншими управлінськими та діловими колами міста, господарчими та економічними підрозділами Волинської області та краю. Плідна співпраця налагоджена з керівництвом і науковими осередками Шацького національного парку та Національного природного парку «Прип'ять–Стохід» та Черемського природного заповідника, секретаріатом єврорегіону «Буг», Інститутом післядипломної педагогічної освіти, Малою академією наук, Володимир-Волинським та Луцьким педагогічним коледжами, Обласним природничим ліцеєм, обласним та міським центрами туризму, гімназіями міста Луцька № 1, 4, 14, 21, 26 та іншими навчальними закладами міста й області і виробничими підрозділами. Члени кафедри надають методичну допомогу вчителям Волині, Рівненщини, Житомирщини та інших областей України. Вони беруть участь у підготовці та проведенні всеукраїнських студентських та учнівських олімпіад із географії, читають цикли лекцій на економгеографічну тематику слухачам Інституту

післядипломної педагогічної освіти тощо. Окрім навчальної і наукової роботи, колектив кафедри багато робить для популяризації географічних знань, що сприяє його позитивному іміджу серед географічної спільноти краю та держави. Це дає йому можливість просувати власний навчально-науковий продукт у ринкових умовах функціонування освітнього простору України.

За останні роки значно поживалися відносини нашого вишу із зарубіжними навчальними закладами. Укладено договори про співдружність з університетами Німеччини й Франції, Польщі та Росії, Білорусії, Словаччини та Греції, а також із низкою академічних університетів та інститутів України. Протягом останніх років близько 30 викладачів і співробітників кафедри, аспірантів та студентів пройшли наукове стажування у закордонних навчальних закладах (США, Франції, Німеччини, Норвегії, Швейцарії, Великобританії, Канади, Польщі тощо). Викладачі кафедри постійно проходять підвищення кваліфікації шляхом стажування в провідних ВНЗ країни, вивчають навчально-методичний досвід за кордоном, беручи участь у роботі міжнародних науково-практичних конференцій, наукових і методичних семінарів, стажуючись в інших навчальних закладах, у тому числі в Польщі (наприклад, Люблінському університеті імені Марії Кюрі-Склодовської), що посилює її науково-навчальні можливості та сприяє формуванню позитивного іміджу як навчального підрозділу, який успішно інтегрується в європейську освітню систему та намагається гармонійно в ній адаптуватися.

Зараз кафедра підтримує тісні зв'язки з Інститутом географії НАН України, географічними факультетами Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Одеського національного університету імені Іллі Мечнікова, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Ужгородським національним університетом, Національним університетом «Острозька академія», Інститутом слов'янознавства Київського слав'ястичного університету (м. Рівне), Інститутом регіональних досліджень (м. Львів) та іншими навчальними та науковими закладами. Кафедра забезпечує також міжнародну співпрацю з Брестським університетом імені Олександра Пушкіна (Білорусь), Люблінським університетом імені Марії Кюрі-Склодовської, географічними факультетами Варшавського та Краківського університетів, Люблінським католицьким університетом імені Іоанна Павла II, Державною вищою професійною школою та Вищою школою міжнародних відносин і суспільних комунікацій в м. Холмі, Вищою школою управління та адміністрації в м. Замость, з крайовим секретаріатом Єврорегіону «Буг» в м. Холмі, Інститутом географії Польської АН (Польща), а також підтримує наукові зв'язки з Інститутом країнознавства в м. Лейпціг (Німеччина), Таксінським університетом економіки і бізнесу в м. Сонгхла (Таїланд) та іншими навчальними й науковими закладами.

Соціальний імідж кафедри формується інформаційними повідомленнями за допомогою мережі Інтернет або інших інформаційно-комунікаційних засобів, наприклад, на сайті кафедри, про соціальні аспекти її діяльності: графіки проведення наукових конференцій із запрошенням широких кіл громадськості; участь студентів, працівників і викладачів кафедри у соціальних проектах і програмах місцевого, обласного, національного й міжнародного рівнів тощо; спортивні та громадські досягнення студентів кафедри; день відкритих дверей тощо. Поки що кафедра економічної та соціальної географії, окрім сторінки на загально-університетському сайті, немає власного сайту, а це дало б їй можливість якнайшвидше доводити до відома користувачів необхідну інформацію про свою діяльність. Внутрішній імідж для студентів формується наданням інформації про місця їх працевлаштування, студентські перемоги у конкурсах

наукових робіт і на предметних олімпіадах, стажування за кордоном, навчання за програмами подвійного диплому та включеного семестру за кордоном, участь у наукових гуртках, художній самодіяльності тощо. Працівники кафедри постійно беруть участь підготовці та написанні студентами творчих робіт у наукових конкурсах, предметних олімпіадах, молодіжних наукових конференціях та інших заходах тощо. Студенти також беруть участь у КВК, спортивних змаганнях та різноманітних конкурсах художньої самодіяльності. Викладачі кафедри проводять значну громадську роботу, формують у студентів активну громадську позицію. Вони разом із студентами працюють волонтерами, допомагають постраждалим на Сході країни та бійцям АТО. Вони організують туристичні походи та поїздки, клуби за інтересами, наукові гуртки, проводять ділові зустрічі та допомагають потребуючим тощо, що сприяє позитивному сприйняттю кафедри як із позицій внутрішнього, так і зовнішнього іміджу.

Вважаємо, що кафедрі економічної та соціальної географії необхідно у насамперед розробити комплекс заходів щодо її перспективного розвитку, а також забезпечення й підтримання комунікаційного процесу з цільовими аудиторіями – колегами з «наукового цеху», зарубіжними партнерами, абітурієнтами та їх батьками, що одночасно формують і просувають позитивний кафедральний імідж, який, як свідчить практика, є одним із головних факторів конкурентоспроможності в сучасних освітньо-ринкових умовах. Він включає такі складові: імідж товару освітніх послуг зі спеціальностей кафедри; імідж споживачів товару – студентів відповідних спеціальностей; імідж керівника (завідувача кафедри) підрозділу; імідж персоналу – викладачів, співробітників та аспірантів; візуальний імідж кафедри; соціальний імідж кафедри; бізнес-імідж кафедри тощо.

Особливий інтерес становить візуальний імідж. Для його формування кафедри, на нашу думку, необхідно створити свій логотип – ідентифікатор, за яким її можна було одразу впізнати, а також запровадити функціонування власного інформаційно-навчального та науково-популяризаційного web-сайту, де у доступному стилі потрібно подавати необхідну інформацію, яка висвітлювала б усю багатогранну діяльність кафедри, включаючи показ для потенційних студентів можливостей отримати якісні освітні послуги, які надає кафедра, а також її науково-практичну та рекламно-інформаційну діяльність (акцентування на відносно вищу якість освітнього продукту ніж у конкурентів; можливість навчання за європейськими програмами; можливість отримати глибокі знання у галузі економічної та соціальної географії; можливості спілкування з відомими науковцями-географами, а також використання сучасної наукової та навчальної літератури; можливість успішного працевлаштування тощо) та інші заходи, включаючи профорієнтаційні види роботи.

Хочеться, щоб основним здобутком професійно-наукової діяльності кафедри економічної та соціальної географії на сучасному етапі її розвитку та формування іміджу був слоган: «Нас впізнають, нас знають, нас поважають, із нами рахуються, нас ставлять за приклад, на нас рівняються» й побажати подальших творчих та науково-педагогічних досягнень та звершень.

P.S. Знаєте, інколи так хочеться повернутися у ті далекі молоді часи, коли кафедра була єдиною профільною з економгеографічних наук і на ній працювали такі досвідчені та товариські колеги як Валентина Степанівна Корчун, Олександр Петрович Самохвал, Тетяна Іліодорівна Шпарага, Анатолій Сафонович Кобець, Ліля Степанівна Мельничук та багато інших її співробітників, чого уже зробити не можна, а залишається жити приємними спогадами та новими надіями й перспективами...